

Ypatinga Kupiškio krašto anūkų knyga

SKAITYMO MALONUMAS

Knygų mėgėjai praėjusį trečiadienį, rugsėjo 13 dieną, Kupiškio viešojoje bibliotekoje susitiko su iliustruoto romano „Bėgliai. Jūrų keliais į Ameriką“, autoriais, Kupiškio krašto anūkais Justinu Žilinsku ir Ūla Šveikauskaitė.

Kaip įvyko toks gražus dviejų kūrėjų, susijusių su Kupiškiumi, bendradarbiavimas? Kas šią knygą inspiravo? Apie tai svečiai ir papasakojo renginio dalyviams, kurie gausiai susirinko jų pasiklausyti.

Banguolė
ALEKNIENĖ-ANDRIJAUSKĖ

APIE AUTORIUS

Renginio vedėja bibliotekos darbuotoja Lina Matiukaitė pristatė knygos autorius.

J. Žilinskas – knygos teksto autorius, rašytojas. Jo kūrybos kraitėje jau dešimt knygų. Jis ir teisininkas, Mykolo Romerio universiteto profesorius, įvairių įdomių veiklų sumanytojas. Šią knygą dedikuoja iš Totorių kaimo (Skapiškio parapija) kilusiam savo seneliui Pranui ir močiutei Juzefai Žilinskam – du kartus įveikusiems Atlanto vandenyną ir patyrusiems emigrantų dalią.

Knygos sutiktuose dalyvavo ir Justino tėvai Pranas Juozas ir Vida Žilinskai.

P. J. Žilinskas, fizikas, buvęs Vilniaus universiteto profesorius, gimė Buenos Airėse (Argentina), 1955 metais su šeima grįžo į Lietuvą. Justino mama Vida Augustinaitė-Žilinskienė – kupiškėnė, kalbininkė lituanistė, gimusi Skodinių kaime. Ten dar yra šeimos lankoma gimtoji jos sodyba.

V. Žilinskienė daug įdėjo tritose leidžiant „Kupiškėnų enciklopediją“, buvo jos kalbos redaktorė.

Ūla Šveikauskaitė – knygos komiksų autorė, dailininkė, dizainerė, gyvena ir dirbo Vienoje (Austrija), šiuo metu gyvena ir mokosi magistrantūroje Porte (Portugalija). Iliustruoja knygas ir žurnalus.

Ūla – kupiškėnų žurnalistų Eugenijos ir Rimanto Urbonų, kurių nebėra tarp gyvųjų, anūkė, žurnalistės Ievos Urbonaitės dukra. Pristatant knygą dalyvavo jos močiutės brolis Kazys Stančikas ir teta Kristina Vainienė.

KNYGOS SIUŽETAS IR NUOŪTAIKA

L. Matiukaitė trumpai anonavo naują romaną. Pasak jos „Bėgliai. Jūrų keliais į Ameriką“ – nuotykinis romanas, paremtas gausia istorine medžiaga, rekonstruojantis XX a. pradžios lietuvių keliones į Jungtines Amerikos Valstijas. Romano veiksmas vyksta 1912 metais. Jokūbas – gimnazistas, turėjęs palikti mokyklą dėl lietuviškos veiklos. Veronika – nuskurdusio lenkų bajoro dukra. Netikėtas šių dviejų žmonių susitikimas ir įsižiebę jausmai pakvietė

Rašytojas Justinas Žilinskas ir dailininkė Ūla Šveikauskaitė Kupiškio viešojoje bibliotekoje pristatė nuotykių romaną „Bėgliai. Jūrų keliais į Ameriką“.

į drąsią ir pavojingą kelionę – per Europą ir Atlantą iki Hadsono upės žiočių, kur stūksa Laisvės statula. Patirta daug išbandymų: išmonė gauti bilietus ir kirsti sieną, kankinamos patikros muitinėse, negalavimai bangų blaškomame laive, paslapčia vykdomi nusikaltimai ir kt. Amerika – toli, kelionė trunka ilgas savaites. Ar pavyks perplaukti Atlantą ir įsikurti Amerikoje?

To meto nuotaiką per renginį padėjo sukurti du seni lietuviškų dainų įrašai. Viename skambėjo 1907 metais Rygoje įrašyta tautiška daina „Ant ežerėlio rymoju“, kurią atliko Petras Pundzevičius-Petliukas, kilęs iš Skapiškio krašto. Pasak L. Matiukaitės, tai simboliška, nes J. Žilinsko šaknys irgi iš ten.

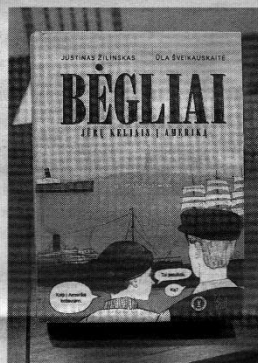
Knygos atmosferą renginio dalyviai galėjo pajusti ir žiūrėdami skaidres su vaizdine knygos medžiaga.

KAIP GIMĖ SUMANYMAS

Pasak J. Žilinsko, ši knyga buvo Klaipėdos jūrų muziejaus projektas. Daug kas buvo susižavėjęs komiksu, grafine knyga vaikams apie tremtį į Sibirą „Sibiro haiku“.

Muziejuje kilo idėja pabandyti kažką panašaus išleisti jaunimui, paaugliams.

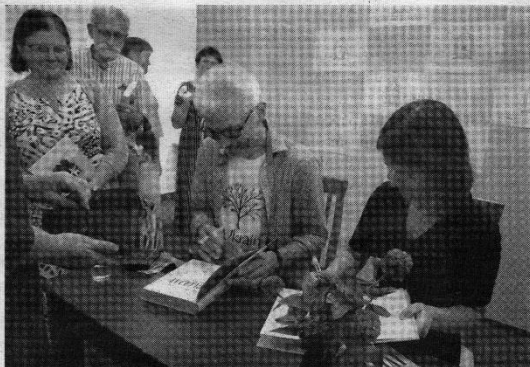
Jaunas šio muziejaus istorikas Daumantas Kiulkys buvo surinkęs daug medžiagos apie XX amžiaus pradžios lietuvių keliones į Ameriką. Muziejaus direktorė, remiantis

šia informacija, pasiūlė parašyti grožinę knygą, gal su komiksais, juolab kad iki šiol nieko nuoseklaus apie tą laikotarpį nesukurta.

„Muziejus susirado leidyklą. Aš tada dirbau prie kitos knygos. Netrukus pakvietė pasikalbėti leidėja. Ji konkrečiai pasakė, kad reikia išleisti knygą apie lietuvių emigraciją per vandenyną laivais, gal aš norėčiau imtis tokios knygos rašymo. Yra projektiniai pinigai ir darbas reikia atlikti greitai. Pagalvojau, kad tema man labai įdomi, yra emigracijos istorija, iš tėvo pasakojimų irgi daug apie tai esu girdėjęs, tai, ką tuo metu rašiau, galima atidėti, ir sutikau. Visą parašiau per tris mėnesius. Leidyklai patiko. Tekstą reikėjo skaidyti, padaryti grafinę knygele.“

Nukelta į 9 p.

Pasibaigus renginiui buvo galima įsigyti knygų su autorių autografais. Autorės nuotraukos

Ypatinga Kupiškio krašto anūkų knyga

Atkelta iš 7 p.

Bet skaitydama leidykla nusprendė ją kitaip iliustruoti, daryti ne komiksų knygą, bet tokią, kur daug teksto ir vaizdo. Stengtasi, kad būtų patrauklu skaityti jauniui“, – knygos sukūrimo istoriją papasakojo J. Žilinskas.

Jis apie Ūlos paieškas nieko nežinojo. Tik vėliau buvo pasakyta, kad yra jauna dailininkė, kuri piešia dideliems leidiniams.

PIRMAS ILIUSTRUOTAS ROMANAS

Viskas vyko pandemijos metais. Ūla gavo knygos leidėjos laišką, kuriame trumpai aprašyta sumanymo koncepcija, kad tai bus istorinis komiksas.

„Grafinio iliustruoto romano žanro dar nebuvau išbandžiusi. Bet tema patiko. Man buvo įdomus tas laikotarpis, jo mada, architektūra, kelionė vandenynu.

Galvoje gimė vaizdiniai, kokie galėtų atsirasti knygoje. Sutikusi iliustruoti, gavau nemažą istorinės medžiagos aplanką. Net buvo šiek tiek baugu pamačius, kad ten visko yra per 200 puslapių. Bet pati po truputį pradėjau skaityti romaną.

Buvo nauja darbo forma, sunkiau sugalvoti, nuo ko pradėti. Pasitariau su leidykla ir atsirado dar vienas komandos žmogus – knygos scenaristas. Tai Titas Antanas Vilkaitis, komiksų piešėjas. Jis yra išleidęs ir knygų.

Aš esu pratusi iliustruoti straipsnius. Esu, vaizdžiai tariant, sprinto bėgikė. Gaunu užduotį ir čia pat ją įvykdu.

Knygos iliustravimas prilygo maratonui. Man paramos reikėjo dėl struktūros. Titas nupaisė knygos kadruotes, davė pasiūlymų scenų piešimui. Aš pagal tas schemas paišiau eskizus, o vėliau ir galutinį variantą.

Beveik viską dariau kompiuteriu su paišymo planšete. Yra keletas piešinių, ir pieštuku nupieštų, ir nuskenuotų. Mano darbas užtruko beveik metus“, – kūrybinės virtuvės niuansus atskleidė Ūla.

RAŠĖ LENGVAI

L. Matiukaitės paklaustas, kaip sekėsi kurti siužetą ir įpinti į jį istorinę medžiagą, J. Žilinskas sakė, kad buvo aiški siužeto veiksmo linija – Lietuva, susitikimas, siena, bėgimas, traukinys, jūra, Amerika. Nereikėjo sukti galvos, kas bus.

„Tada sugalvojau siužetą. Nusprendžiau, kad tai bus dviejų jaunuolių istorija. Kaip nuotykių knygoje be meilės! Rašydamas mėgstu žaisti, nukrypti į visokias aluzijas. Prisiminiau mokykloje skaitytą Antano Vienuolio „Paskenduolė“. Ten Veroniką mylimasis ne šiaip sau palieka. Jis pabėga į Ameriką, o ji laukia šipkartės. Ta istorija kėlė visokių minčių, bet sugalvojau, kad mano herojai bus skirtingos kilmės – nusigyvenusio šlėktos dukra ir ūkininko sūnus. Romane

Veronika tvirta, galvota mergina. Norėjau, kad siužetas būtų ir modernus.

Svarbiausia buvo papasakoti istoriją taip, kad ji nebūtų nuobodi, bet ir nenukryptų nuo istorinių detalių. Romane minimas laivas „Patricija“ išties toks buvo. Turėjau ir šio laivo keleivių sąrašą, ir jo brėžinius. Panaudojau šiuos dalykus. Įtraukiau ir vieną sceną iš tėvo pasakojimų, kaip iš laivo iškrito jūreiviai.

Romano istorija gal nėra labai būdinga tiems laikams, bet tikėtina. Ji skirta jaunimui, edukacinė, ne apie sunkius emigrantų išgyvenimus. Ją gali skaityti ir vyresni. Rašiau tokiu principu, jei žmogus skaito „Tris muškietininkus“, tai ir šią knygą gali skaityti“, – teigė knygos autorius.

Pasak jo, romanas „Bėgliai. Jūrų keliais į Ameriką“ įvertintas kaip geriausia metų knyga paaugliams, apdovanota Prano Mašiot premija. Taip pat įtraukta į vaikų ir jaunimo literatūros tarptautinės asociacijos garbės rašytojų sąrašą.

Paklaustas, kaip suderina rašymą ir akademinę veiklą, dėstytojavimą, J. Žilinskas sakė, kad tai kol kas pavyksta.

„Jei rašau profesinėmis temomis, skaitau paskaitas, tai vis tiek yra pasakojimas, ar tu kalbi apie specifinius dalykus, ar apie tai, ką nori, kad visi suprastų. Tam reikalingi įgūdžiai iš esmės labai panašūs“, – tvirtino rašytojas.

IŠ SAVO PATIRTIES

Ūla teigė, kad buvo svarbūs psichologiniai romano aspektai.

„Dabar gyvenu užsienyje. Tų veikėjų, jaunos poros jausmai man pažįstami. Jaunuoliai sprendžia savo ateities, gyvenamosios vietos reikalus. Šios problemos universalios. Labai patiko paįšyti tuos du veikėjus, mąstyti, kaip jie jaučiasi. Taip pat mielai piešiau jūros vaizdus, laivą. Vis dėlto labiausiai patiko paįšyti epilogą“, – sakė knygos iliustratorė.

Bibliotekos direktorius Algirdas Venckus jos paklausė, kuo skiriasi iliustracija ir komiksas.

Pasak Ūlos, iliustracijos būna detalios, o komiksai nežiūrimi taip įsigilinant kaip iliustracijos, jie skaitomi.

Ūla sulaukė klausimo, kodėl gyvena svetur. Mergina atskleidė, kad baigusi studijas Lietuvoje, norėjo pamatyti pasaulio, atsitolinti nuo savo aplinkos, draugų, šeimos.

„Tai būdas suprasti, kas aš esu. Taip pat norėjau pamatyti, kaip yra kitur, ir palyginti. Kai gali palyginti, kai kuriuos dalykus labiau vertini. Yra dalykų, kurie nėra savaimė suprantami“, – tvirtino Ūla.

Ji pasidžiaugė, kad Austrijos sostinėje Vienoje neseniai atidaryta lietuvių menininkų paroda. Ji yra šios parodos kuratorė. Nuogaštavo, ar bus parodos lankytojų. Bet ji pavyko ir sukėlė didelį susidomėjimą.